

הא' איתן : אם אומרים לשנות את ההחלטה, שנתפרסמה במונחי תרבות הגוף, יש להעביר את העניין לבירור בוועדה.

הוחלט לדחות את ההכרעה עד שתתקבל חוות דעתן של הוועדות, הנוגעות בדבר.

הישיבה השישים ושש

ביום השני י' בניסן תשכ"ה בשעות 2.30 עד 5.15, בבית האקדמיה בירושלים

הנוכחים : החברים האדונים אברמסון, אורבך, בלאו, בן-חיים, בן-נח, בנעט, ברגרין, טור-סיני, ייבין, מלמד, סדן, קוטשר, רבין, שירמן, שלי.
 החברים היועצים הגב' גרבל והאדונים זיידל, לייבל, מורג, מלצר.
 אורחים : הגב' דיקמן, משפחת אדן, משפחת דבורצקי, הגב' סדן, והאדונים אדלר, א' הלקין, רבינוביץ.
 חברי המזכירות : הגב' קלאר והאדונים איתן, זהרי, מדן, סומך, הגב' בלהה בר והא' בנדויד.

הצטדקו על היעדרם : האדונים אירמאי, בורלא, גרינברג, הלקין, מירסקי, עגנון, פולוצקי, פרסמן, פרץ, קרוא, שבטיאל.

סדר היום : א. דברי אזכרה לשלמה דיקמן ז"ל מפי הא' סדן

ב. מינוי ועד הנאמנים לקרן פרס זאלצמאן

ג. שימוש ה"א הידיעה

ד. צורתן העברית של מלים שאולות (בסיום —ה או בלעדיו?).

א. הא' טור-סיני : רבותי, אני פותח ישיבה זו בבקשה לקום לזכרו של חברנו שלמה דיקמן ז"ל. פרופ' סדן ידבר דברי אזכרה למנוח, שנחטף ממנו ללא עת. חבר זה אך התחיל לעבוד אצלנו, אבל התחיל לעבוד במלוא הרגשת חובתו לנושא של האקדמיה ללשון העברית. הוא הרצה אצלנו, הוא בא לישיבות המליאה. הוא גם השתתף בעבודת הוועדות, וכולנו קיוונו לראות בו אחד מעמודי התווך בעבודתנו. אחרי שביאליק, טשרניחובסקי וגדולים אחרים ממשוררינו שירתו את עבודתנו והקדימו את העניין, שקיבל צורתו באקדמיה ללשון, קיוונו שיהיה למשורר גדול זה חלק עיקרי בעבודתנו, ולא זכינו.

הא' סדן אומר דברים

לזכר שלמה דיקמן ז"ל

רבים והרבה ספרו לחברנו האהוב שלמה דיקמן, כי מותו היה לכולנו כשואת פתאום ; אך דומה, כי בכל אותם דברי המספד מוצנעת ומובלעת דמעת-סתר אחת והיא אף מגיחה חרש מתוכם, דמעת הלשון העברית על בנה נאמנה, שמתוך שהראה כוחו הנפלא בה, הראתה כוחה הנפלא לו לקיים את הכתוב "יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם", כדרך שנדרש להם לראשונים וכדרך שהוא מתפרש, הלכה למעשה, לאחרונים, דהיינו, הרקת שירת המופת של יוון ורומי ללשוננו, ובה הגדיל גם שלמה דיקמן לעשות, כעדות שמונת הכרכים הגדולים של עלילות תרגומו, מהם שיש כרכים שראם בחייו במגילת-ספר ועיניו מאירות ושמות, הלא הם "אינאיס" לוירגיליוס, "על טבע היקום" ללוקרציוס (שניהם, תשכ"ב), שבע הטרגדיות

לסופוקלס (תשכ"ג), ה"מטמורפוזה" לאובידיוס (תשכ"ה); ושני כרכי הטרגדיות לאייסקילוס, שהופיעו זה עתה, ועיניו עצומות, ויקויים בו "דובב שפתי ישנים". ששפתותיו תרחשנה בקבר. כל שיעיין בשמנות הכרכים, אלה אלפי עמודים של יפיפות שירה ושיר, שההרקה מלשונם ללשונו באה באופן שנשמר בהם מלוא נזים וטעמם, וכתפארת המקור תפארת תרגומו, וכל שעיונו יעוררו ליתן דעתו על קטנה שהיא גדולה, הם תאריכי פרסומם של הכרכים האלה, ימצא, כי לפני רצועת שנים קצרה — למן תשכ"ב עד תשכ"ה, כלומר ארבע שנים — ולא יוכל למלט את עצמו מפליאה שכמותה כהשתוממות, וביותר אם יביא במניין, כי כל אותה מלאכת מחשבת, שנצטרפה לה מחשבת מלאכה, אלה המובאות והפירושים והציגונים וההערות מאירי העיניים לא נמשכו אלא חמש שנים בלבד. והלא הפליאה הזאת, שכמותה כהשתוממות, אינה אלא בת קטנה לגדולה הימנה, שהרי כל חייו מדרש פליאה. כל עצמם ארבעים ושמונה שנים, מהם שנות לימודים בחדר, בבית-הספר ובאוניברסיטה, שנפסקו בשנת העשרים לחייו, שהרי עמה ולאחריה באו עשרים שנה שנחמסו ממנו בזרוע, אלה שנות טלטול וגולה, שבי ומאסר, חרפת רעב ועבודת פרך, דיכוי אדם והשפלת כבודו, ונמצא, כי לא היו בידו אלא שלוש שנות עשייה בימי נעוריו וחמש שנות עשייה בימי עמידתו, בסך הכול שמונה שנים, ואידך לאחר ימי עוניו ומרודו, השוכרים גופו של אדם וממגרים את רוחו, עמדו לו כוחות-הנפש להיאמן לתעודתו, שהבשילה בו בעודו נער, חידה היא ותהי לחידה.

הרי לפנינו עדות על תודעת תעודתו בימי נעוריו — במכתבו אליי לפני שלושים שנה (נכתב בווארשה ב־17 בפברואר 1936) יאמר: "אני את שלי עושה. מטרתי היא לתרגם את מבחר השירה העברית החדשה לפולנית, וכמו כן את מבחר השירה היוונית הרומית לשפה העברית. צר לי מאוד, על אשר אטמו העברים את אוזנם משמוע את קול השירה הקלאסית; אין בארץ-ישראל הבנה כל-שהיא ליופי העתיק, ואיככה נוכל לחשוב על דבר יצירת ספרות לאומית כבירה ורצינית, ובאוצר תרגומינו הקלאסיים עוובה וצייה? כך... אך כל אלה הם חלומות בהקיץ... בשכבר הימים אי"ה..."

מי שיקרא בפרקי זיכרונותיו (נדפסו ב"האומה"), וביותר מי ששמע מפיו מה פורענויות וייסורים ירדו עליו, בייחוד בחמש עשרה השנים שנגזרה עליו אכזריות כלא וורקוטה, אינו יכול שלא להקשות, איך אפשר שיצא מכל אלה, כשגופו כולו דווי, ונפשו ורוחו כולם מתום, והיא שעמדה לו לאברך, כדרך שעמדה לו לנער, והוא מדבר ומקיים, כדרך שכתב במכתבו ההוא: אני עושה את שלי. מקצת תירוצה של הקושיה השמיענו הוא עצמו: כל אותם ימים שהיו כחמת תופחת של יסורים, ואשר כל פה וכל עט ילאו מלתארים כמו, כל אותם ימים נשויי קרוא וכתוב ומנשי אות וספר, היה מחיה ומוסיף ומחיה בקרב את המשומר בקרבו מימי תלמודו — מקרא ונבואה ותהילה, שירת עמו ושירת העמים — וקיים בהם בממש בחינת "הגית במ יומם ולילה". אבל אין תירוץ אלא היפוי לקושיה גדולה מקודמתו: וכוחו להחיות ולהוסיף ולהחיות כל אלה בקרבו, להיותם לו כאור תורה באפלת היצר סביבו — מהיכן? דומה כי הביאור משוקע בשתי אמרותיו, הסותרות לכאורה זו את זו — מכאן: "אני עושה את שלי"; מכאן: "אך כל אלה הם חלומות בהקיץ". ומה שמגשר על הסתירה היא אמרתו השלישית: "בשכבר הימים אם ירצה השם", ואפשר לא מקרה הוא, כי בבואו לומר ללשון המרמו על העתיד "לעתיד לבוא", אמר לשון הקובע את העבר: "בשכבר הימים". ונבואה היא שנוקמה מפיו: מה שהיה הוא שיהיה, גם אם לא ידע, כי עד שירצה השם, בין בחינת היה ובין בחינת יהיה, תעמוד חציצת אימים של עשרים שנות מצוקה ותופת. ואכן, כשזכה הוא וזכינו אנו, ויצא מאפלה לאורה, הרי כאילו לא הייתה ולא נבראה חציצת אימים זו בינו לבין לשוננו, בינו ובין ספרותנו, ודיבק עצמו בה והדביק בה את שנשמש לו, ודיבוקו בשלמות של כשרון מעשה, עד שהטוב שבחלומותיו בהקיץ נעשה כולו עלילות, והריהו לפנינו בשמנות

כרכיו, ממש שבממש, ואף שידענו נאמנה, כי הממש הזה עשוי היה להיקף שאין לשער, הרי אף עתה, בכבות פתאום אור חייו וכבו מאווייו ונקצצו משאלותינו, ויצא את העולם ואף חצי תאוותו אינה בידו, הרי בעמדו לפני מי שאמר עליו "אם ירצה" — והוא רצה כפי שרצה — יוכל לומר בלב נסער ובפה נאמן: עשיתי את שלי.

ואף זאת עלינו לזכור, כי בבוא הנער לגזור על עצמו מהי לו בחינת "שלי", לא הייתה אולי הבהירה שלפני הגזירה קלה ביותר. כי עליו היה, והרבה כישרונות היו מנצנצים בו. וחייב היה לבחון, להבחין ולהכריע. חבריו מימי ילדותו ראו עוד בעליל את כישרונותיו המרובים המריבים עליו בחינת "עליי יניח את ברכתו", או בלשון אחר: "בי יניח את יכולתו". היה בו כישרון של צייר, והוא אף שהצילו בכלאו, שלסטים נתחבב עליו ציור דיוקנו של עצמו ולא שבע ממהדורותיו, מהדורה ליום מהדורה ליום; היה בו כישרון של שחקן ומומוס, ונשמר לו הכושר לחיות בכוח שיה והעווייה דמויות והנהגות של אישי מעלה ואנשי עם; היה בו כישרון של חוקר לשמו בכמה מקצועות, ואם נסתפק בקצוות, הרי מתמטיקה מכאן ופילולוגיה מכאן, תורת ספרות מכאן וחקר פולקלור מכאן. ואין צריך לומר סגולת משרור וסגולת מספר; כללו של דבר היה בחינת "כל אשר יפנה יצליח", והנה ידע לפרנס את תשוקת דעתו והפץ ביטויו בכל אלה וידע להתפרנס מהם, אך לא נמשך להם כהימשך אדם אל מוקדו, כי מוקד לו נעשתה תעודת תרגומה של שירה, ולא בכדי היה — בעירוב של חומרת דעת וקלותה — מנסה להוכיח, כי מלאכת התרגום כל אותם כישרונות וסגולות משמשים אותה. זכותו וזכייתו היא, כי עמד בפני פיתויי כישרונותיו הרבים, וביטלם בפני ראש כישרונותיו ואף שיעבדם לו. צמצום עיקר יכולתו על התרגום היה כדרך צמצום לפנים מצמצום. תחילה, בקדמת נעוריו, היו לפניו שתי נתיבות — תרגום המודרנה העברית לפולנית ותרגום הקלאסיקה היוונית-רומית לעברית, ואף עדר בשדה כפל זה, מבלי לחוש בסתירה ממנה ובה, שכבר בלטה בשלושת ניסוייו הראשונים — האחד, תרגום שירו של ביאליק לפולנית; והאחד, תרגום שירו של ביאליק, "דאס לעצטע ווארט", לעברית; האחרון, תרגום שירה של סאפפו לעברית. דומה, כי כבר בשלושת הניסויים האלה נמצא על פרשת דרכים — אמנם המשיך בתרגום ביאליק, וכל שיריו יצאו בתרגומו במגילת ספר, ואף היה בידו תרגום רוב שירי טשרניחובסקי, ומי שבדק בטיב תרגומו, שפתח בו בן חמש עשרה וסיימו בן תשע עשרה, ודאי לו, כי ההמשך היה עושה אותו גם בשער הלועז מתרגם למופת, אך אי־אפשר שלא הקשה לעצמו קושיה: האם היד המסייעה לו ליהודי קורא הלעז, שיקרא את שירת הקלאסיקה החדשה של עמנו שלא בלשונה, והיד המסייעה לו ליהודי קורא העברית, שלא יודקק לתרגומי לעז של שירת הקלאסיקה הקדומה של העמים, אפשר לה שתהא לאורך ימים יד אחת? ואם הקשה אותה הנער שישב בפולין, הקשה אותה האברך שחזר אליה ונשתתה בה מעט כדי לבוא לארצנו, לאחר ההכרעה שבקרבו כדבר המשרור: "עבד לעברית אנוכי עד נצח"; והוא אמנם נעשה עבד ה של לשוננו בהיותו שר לה בממלכת התרגום.

הוא קיים את תעודתו על תשלומה, מתוך שקיים את נדרו עד תומו, עד תום חייו, שנקפדו באבם. והשאלה היא: האומנם אך תעודתו קיים, ולא תעודת סביביו, סביבי גידולו ודורו? אמרנו, כי עליו היה, וידע להישמר מפיתויי עליו, אך אם נזכור, שהיה אחרון עליוי ווארשה — אם לא אחרון עליוי פולין — הרי עליויותו הייתה פרי סביבה ודור וייעודם. הוא גדל בתוך ההתלקחות האחרונה של נוסח פולין בספרותנו ומתוכה — בהיולד שלמה עוד היו בחיים מובהקי הנוסח הזה לקצותיו, סוקולוב מזה ופרישמן מזה; וראשי תכונותיהם, שפעתו של הראשון וברירתו של האחרון, נעשו נחלה לדור, ובכלל נחלתם אף חלומותיהם, שנעשו ממש, בין חלומי של הראשון בתחומה של העיתונות — יכולתה של לשוננו לרדוף ענייני עם ועם ולהדביקם, בין חלומי של האחרון בתחומה של הספרות — יכולתה של לשוננו להקנות לעצמה

ערכי עם ועם ולעכלם, דרך מפעל תרגומה של מיטב ספרות העמים. ובצאת שלמה לראשית פועלו, הם ראשוני תרגומיו, עוד חי אחרון קוסמי לשוננו בפולין, הוא מתתיהו שוהם, שהפליא בכוח התחייה של רוח המקרא וחיתוכו, שבלעדיהם לא יצויר כל דבר תרגום של קלאסיקה קדומה. ומי שיתבונן במפעלות שלמה (והתבוננות ראויה לשמה טוענת עיון כולל ומחקר מפורט), יעלה, כי מפעלות אלה הם הם, בתחומה של אמנות התרגום, גולת הכותרת של השלישייה הגדולה הזאת. מבחינה זו קיים את מאמר המשורר: את אשר ירשת מאבותיך רכוש אותו להיות קניינך, ובהיות לו הקניין הזה הספיגו, מתוך מאבקו עם שר של יוון ושר של רומי, עצמותו, עצמות־ביטוי, ועשאו קניין חדש ללשוננו ושירתה.

ב. הא' טור־סיני: מנהלת האקדמיה החליטה בישיבתה האחרונה להציע למליאה את ההצעה הזאת:

(א) יוקם ועד הנאמנים לקרן שמחה־זאב ומלכה זאלצמאן לפי תנאי ההקדשה של הקרן ולפי תקנון פרס זאלצמאן:

(ב) כוועד הנאמנים הנ"ל ישמשו חברי מנהלת האקדמיה.

בהצבעה אושרה הצעת המנהלה באין מתנגדים.

ג. הא' מדן: השאלה שלפנינו — שימוש ה"א הידיעה — נדונה כבר בישיבה הקודמת. חלקים אחדים הגיעו בהם לידי החלטה. אקרא לפניכם את גוסס ההחלטה:

1. כשהסומך ש־עצם פרטי, שאינו סובל ה"א הידיעה, לא תבוא בו ה"א הידיעה,

אפילו כשהוא מיודע: גר ביל אל נבי, ישימונית תמנע. אם השם הפרטי נושא מעצם טיבו ה"א הידיעה (הירדן, הנגב), ה"א הידיעה נשארת צמודה אליו אפילו כשאינו מיודע (ביידוע הפרט): דרור הירדן, צבי הנגב. שם פרטי מסוג זה ה"א הידיעה נשארת צמודה אליו בכל המצבים, ואפילו אם בא אחריו שם־תואר לא מיודע: ורד הר אובני מצוי (על שם אדם ששמו הר אובני בה"א), אורן העי גבוה (על שם מקום העי בה"א).

ב. שמות שיש בהם לוואי־תואר יבואו בלי ה"א הידיעה, אם אין השם מיודע (ביידוע הפרט): צבי ישראל, גר ביל דרומי, עורב אפור.

סעיף 2א נשאר בלי פתרון בישיבה. העניין הוחזר לוועדה, אלא שהפעם שיתפה בישיבתה חברים, שהשתתפו בדיון במליאה. והוחלט להציעו בלשון זה:

2א. בשמות מורכבים מצירופי סמיכות יהיה שם הפרט לא ה"א הידיעה: כל בים, נחשים, סלעית קיץ, והוא הדין בבוא שם מעין זה בצירוף שם־תואר:

כל בים מצוי.

שם הסוג הוא בה"א הידיעה — כל בים, נחשים — כשם ששאר שמות הסוג הם מיועדים: הכלב, העורב.

הא' איתן: הצורך לדון בעניין זה עלה בוועדה למונחי הזואולוגיה. ויש לי הרושם, שהשאלה העיקרית הראשונה — באיזו צורה נרשום את השמות ברשימת בעלי החיים? — לא הושם לה לב די הצורך.

בהצעת ועדת הדקדוק נאמר שם הסוג, ובוודאי הכוונה לסוג במובן סימנטי כללי, כמו: המכונית היא כלירכב. אבל סוג הוא גם מונח בסימטקה של הזואולוגיה (ובכלל, של הביולוגיה): סדרה, משפחה, סוג, מין. ברשימת היונקים יש, לדוגמה, סדרת הטורפים. בתוך סדרה זו, למשל, משפחת החתוליים — הכול בה"א הידיעה. אחריכך באים הסוגים שבתוך המשפחה הזאת, והסוג הראשון הוא "חתול בר", השני "חתול־ביצת", וכו'. אני שואל

את חברי המליאה: האין כאן "סוג" מתפרש גם במובן הסימנטי הכללי. ואם כן, עלינו לכתוב ברשימתנו: "חתול־הבר", "חתול־הביצות"? והסוג בביווגיה מתחלק למינים: למשל, מן הסוג שועל נמצאים בארץ שני מינים: האחד — "שועל מצוי"; השני — "שועל הנגב". "הנגב" בה"א — לפי ההחלטה שהתקבלה במליאה. אולם שואל אני: כלום אין אף מינים אלו סוגים במובן הסימנטי, ולפיכך נכתוב ברשימת השמות: "השועל המצוי" או "שועל המצוי"? דרך אחרונה זו — יידוע הלוואי בלבד — נמצאת בלשון העברית כדי להבחין בין סוגים ומינים, כגון: "נגר הנגרר" כנגד "נגר המונח", "פירות התלושים" כנגד "פירות המחברים", וכיו"ב לאין ספור. אי אפשר להכחיש את הסמיכות בין השימוש הזה ובין שימוש הלוואי בשמות המורכבים של בעלי החיים.

הא' טור־סיני: השאלה, שעוררת כאן, קשה להכריע בה. יש דברים, שנשתרשו בלשוננו, ויש דברים במקורות, בתלמוד, שאינם נוהגים לפי עיקרי דקדוק המקרא. ואפילו במקרא רגילים אנו בשימושים יוצאי דופן.

אבל כאן אנו צריכים לקבוע דבר בנוגע לשימוש ה"א הידיעה בקירוב למה שנמצא במקרא. והעניין כמובן קשה. לדעתי שם הסוג הוא בה"א הידיעה: "כלב הים", "נחש הים", כמו "הכלב". "העורב" — כלל זה אין בו ספק. אבל נראה לי, שבשמות מורכבים כאלה על דרך הסמיכות יהא שם הפרט ללא ה"א הידיעה. הצעת הוועדה נראית לי כנכונה, אע"פ שיכולים להתעורר ספקות. אנו צריכים לשאוף לאחדות ולקביעות בלשון.

הא' בן־גון: אין כאן בעיה מיוחדת למונחי זואולוגיה. זוהי שאלה כללית של השימוש בה"א הידיעה בעברית, בצירופי סמיכות, והיא טעונה תשובה כללית. תשובתנו עתה, אחר שויתרנו על התביעה המרחיקה לכת, שהציעה הוועדה לדקדוק למליאה הקודמת, פירושה בעצם, שלא חידשנו כאן שום כלל, ולא שינינו כלום מן הכללים המצויים בכל ספר דקדוק. הנני מציע אפוא, שבסיכום לדיוגנו זה ננסח את החלטתנו לא בפרטים הנדונים בלבד, אלא בצורת כלל מפורש, כגון זה: כל צירוף שמות־עצם בסמיכות דינו, לגבי החיוב בה"א הידיעה, כדינו של שם־העצם הסומך, כשהוא לבדו. על יסוד ניסוח מפורש של כלל זה עלינו לתבוע ממוסדות המדינה (ובמלוא התקיפות!), למשל, שצה"ל ייקרא בשמו המלא "צבא־ההגנה לישראל", ושאותה ועדה בכנסת תיקרא "ועדת החוקה, החוק והמשפט" (ולא בהשמטת ה"א הידיעה), שהרי בכל אלה ה"א הידיעה מחייבת גם בלא סמיכות. מתוך ניסוח כללי כזה של החלטתנו ממילא יובנו גם כל הפרטים הרשומים כאן, בהצעה האחרונה של ועדת הדקדוק ("הירדן, הנגב" אבל "מדבר, ים"). לחיתום עריכת מונחי הזואולוגיה ברצוני להעיר שתי הערות נוספות על הכלל שהצעתי

לעיל: (א) עלינו להיות הסכוניים בתביעת ה"א הידיעה ולהטילה רק במקום, שאין אנו נוהגים היום להשתמש בסומך כשלעצמו בלי היידוע, כגון "הנגב", "הירדן" (היום אין אנו נוהגים לומר "ירדן, נגב" בתוך המשפט); אבל אין לתבוע את ה"א הידיעה בשמות, שרגילים היום בלי היידוע בלבד, כגון: "עי" (אעפ"י שיש במקורותינו גם "העי"). שותף מלא אני לדאגתו של ד"ר מורג, שהעיר בישיבה הקודמת על נטיית הציבור להשמיט את ה"א הידיעה, אבל אע"פ ריבוי תביעת היידוע נשיג את התיקון, כי אם ע"י הסדרתה הטבעית בהתאם לכללים המקובלים בלשוננו התקנית. (ב) אין הכלל שלנו חל על המילונים, כמובן, משום שדרכם להביא את כל המלים במסגרת מיכאנית, כגון לפי הא"ב, שהיא עיקרון חשוב להם (וגם במילונינו הערוכים שיטתית נוהגת המסגרת המיכאנית), ולפיכך כל שמות העצם יופיעו לעולם בלי ה"א הידיעה, אעפ"י שבהופיעם במילון הם נציגי הסוגים — רק בכותרות, ובמקום שאנו כותבים כתיבה טבעית, נוסיף את ה"א הידיעה.

הא' טורְסיני : מצוי בתנ"ך גם ירדן בלי ה"א הידיעה, אבל זה בלשון הפיוט, ולא בפרוזה.

הא' בן־חיים : כל השאלות, שהוועדה לדקדוק מביאה לפני המליאה, אינן מקריות, אלא שאלות עקרוניות, אלא שהעניין העקרוני מועלה אגב מלה מסוימת. הכלל, שיתקבל לגבי "כלב הים", יחול גם על "חבר הכנסת". יש כאן צרכים בוזאולוגיה, שבלשון הכללית אינם מורגשים, ואם מורגשים הם, אפשר בה לעקוף את הקושי בלשון. אולם יש בלשון העברית חוקים וכללים, שאפשר יהיה להשתמש בהם כך, שהזואולוגים יבואו על סיפוקם וידברו עברית כהלכה. גם במשנה וגם במקרא מופיעות צורות שונות ביידוע: הסידים הראשונים, שער העליון ועוד. דרך זו לא השיגה רוב בוועדה, עם שהיתה דרך אהובה על ביאליק, כעדות המילון למונחי הטכניקה במהדורתו הראשונה. שם משמשים המונחים כמו "ברזל יציקה המתחשל". ובכן, זוהי שאלה, שהוועדה הכריעה בה. אבל מה פירושה של הכרעת הוועדה בעניין יידוע הסוג? במילון באה המלה כסוג: "נשר" — הרי זה סוג. ולפי החלטה זו עלינו לכתוב במילון בכל מקום בה"א הידיעה — "הנשר". ואמנם זאת הדרך, שישנה במילונות העברית הקדומה, כמו במילון של אבן־ג'נאה, וגם במילונים ערביים. אצלנו הדבר מסובך יותר, משום שעברנו לשיטה אחרת, היא שיטת האלף־בית, ובה לא נוח, שיתחיל כל ערך בה"א הידיעה: הנשר, העיט. אנו עושים זאת מתוך נוחיות, אבל אין זאת אומרת, שכך צריך להיות. זהו מעין הסכם. כל מלה המוצעת בכל מילון שהוא מציינת סוג. במילון אין כוונה לפרט. הקיצור הזה מוסכם לגבי מלה יחידה, הנסדרת במילון לפי אות ראשונה. אולם לדעתי אין הדבר דומה, כשיש הרכב. ב"כלב הים" — אתה פוגם בתחום הצירוף, כשאתה מחסר את ה"א הידיעה בתוך הצירוף. על כן מי שמחליט, שנאמר "כלב הים" לסוג, לדעתי, צריך שיכתוב במילון: כלב הים. ואין משתמע מכך, שעליו לומר: "ראיתי כלב הים אחד". החלטה שלנו ממנה משתמע משהו, ואם אין המליאה רוצה בו, תחליט על כך בפירוש. בכך, נשאלת השאלה, אם רשאים אנו להסיר את ה"א הידיעה, כשהיא באה בתוך הרכב, כשהכוונה לסוג. ויש צורך להנהיג נוהג אחיד במילוני האקדמיה, ואני מבקש, שיהיה בירור בשאלה החלטה ברורה.

הא' מלצר : נכון, שהסוג מצריך ה"א הידיעה. אבל שם חיה לעולם הוא שם של סוג. "זאב הים" — הסוג של כל זאבי הים. לכן הכותרת בספר צריכה להיות: "כלב הים", "נחש המים". אבל: "הדייגים בחתם העלו זאב ים אחד".

הא' שלי : אני עדיין תוהה על דבריו של הא' בן־חיים בעניין המילון. איני רואה, מה כאן הקושי. מילון אלף־ביתי של הלשון יש לו חוקים משלו. הרי גם אומות העולם יודעים תיבת יידוע לציון סוג. בגרמנית, למשל, גם הסוג הוא der Adler, אבל במילון מופיע רק Adler. אם המוציא לאור של מילון חושש לשיבוש תודעת היידוע בקהל, מחמת השמטת הה"א, הרשות בידו להעיר, שכל המלים באות בלי ה"א הידיעה, והמבקש לדבר בסוג, עליו להוסיף ה"א. אבל אינני רואה כל מקום לחשוש לדבר. ובמה מילון שלנו שונה ממילונים של אומות אחרות?

הא' בן־חיים : הצעתי לכתוב בלי ה"א.

הא' שלי : ראית זאת כסטייה מאיזה כלל, ואין כאן סטייה.

הא' בן־חיים : דיברתי על צירוף בלבד — "כלב ים" או צירוף אחר.

הא' בנעט : מה שאמר הא' בן־חיים הוא נכון לדעתי. כי שם מורכב, שבו ה"א הידיעה באה רק בסומך, אין דינו כדיון שם פשוט, הבא במילון בראש השורה — דבר שסדר הא"ב מחייב אותו. אבל יש כאן בכל זאת קושי, והוא — שהקורא עלול להתבלבל. הוא רואה את רוב המלים, אלה שאין בהן סמיכות, בלי ה"א הידיעה, והוא רואה שם המורכב מנסמך וסומך

עם ה"א הידיעה; ולא ידע, כשהוא מדבר על אודות פרט, אם צריך להשתמש בה"א או לא. ואם אינני טועה, היציע הא' שלי עצמו בישיבת הוועדה האחרונה, שייכתב שם מורכב כנ"ל במילון בה"א, אבל בתוך סוגריים. זהו דבר שאפשר להבהיר בהקדמה. כך תיפתר השאלה בשני הצדדים. אגב, יש להשתמש באותו הכלל לגבי השמטת ה"א הידיעה בתוך רשימות של מלים, לא רק כשהן בסדר הא"ב, אלא גם ברשימה שיש בה כותרות של סוגים ותחת כל סוג בא פירוט המינים בסדר לא אלף-ביתי.

הא' רבין: אני מבין, שאין אנו דנים במה שיקרה בלשון. יש כאן רק שאלה, מה יופיע במילונים. הבאת נהוג המילונים הערביים יש בה ספק: המילון הערבי כתוב במשפטים, כגון "הנשר הוא החיה..."; ואילו המילונים שלנו כתובים בלשון שאינה לשון, אלא נוסחאות מלאכותיות. אפשר לראות זאת גם בפועל: פתב — בעבר, אבל בתרגום בלועזית בא הפועל במקור. אם כן, אי אפשר להעביר למילון עניינים, שהם מן הדקדוק הכללי. במילון המלים ערטילאיות, ומה שצריך להעסיק אותנו הן רק הבעיות המעשיות. אם אנו מנהיגים ה"א הידיעה בצירוף, עלינו לכתוב גם: בית-הספר, שוון-היד וכו'. אנו יכולים להחליט לעשות זאת כדי להוכיח לקורא, שכן ייעשה כשהצורה מיודעת. אולם נדמה לי, שזה עלבון למורה לדקדוק, כי יש מעט צירופי סמיכות, שאפשר לטעות בהם, ויש מקרים מעטים, שאפשר להטיל בהם ספק, ובהם צריך להביא סימן אחר.

אשר לטענה, שאנחנו כותבים "נשר", ולא "הנשר" — בגלל הסדר האלף-ביתי — הרי דבר זה חל גם על צירופים. אם יש כמה צירופים בעלי אותו יסוד ראשון, צריך לסדר אותם לפי א"ב של היסוד השני, ויהיו כאלה שיסודם השני פותח בה"א הידיעה, וכאלה שאין להם יידוע. דווקא במילון מכריחה אותנו העקיבות למחוק את ה"א בצורה הגרודה. אמנם מה שנאמר על המילונים הערביים הוא נכון. אין כותבים במילונים דרלשוניים البيت, אבל בסמיכות שמרו על היידוע, ואינני יודע מה גרם להם לעשות כן. דווקא מנימוקי יעילות עלינו לנהוג בדרך הקיצונית ולכתוב במילון: "כלב ים", אפשר לסמן ע"י מקף, שזו סמיכות.

הא' איתן: חושש אני לצער בעלי-החיים, ששמותיהם אנו צריכים לכתוב עכשיו ברשימת הוואולוגיה. רשימה זו, כשאר מילוני האקדמיה, אינה מסודרת לפי א"ב. גוף המילון מסודר לפי עניינים, כמו זאב, הן. ורק במפתח באות המלים לפי א"ב. לכן ברשימה העניינית אין שאלת הסידור לפי א"ב מתעוררת כלל.

הא' בן-נון: קנה המידה היחיד בהדפסת המילונים הוא: יעילות ומעשיות. בנידון זה אין הבדל בין המילונים הטכניים ובין מילוני הא"ב. גם המילון שלנו נדפס ונתפס באותה הדרך. לא חלקתי על דעת הא' בן-חיים בנוגע לתפיסה המקורית של ה"א הידיעה אצל קדמונינו; אולם לשוננו התרחקה מתפיסה זו, ולא נוכל להחזיר את הגלגל אחורנית. אנו חייבים לתת את התשובה על בעיות יסוד, ולא לשנות את כללי ה"א הידיעה המקובלים מכבר בספרי הדקדוק על יידוע הסומך. בקושי אנו מקנים את הכללים שבספרים ללומדיהם, ולמה נכניס מהפכה בהם? מדברי הא' בן-חיים על המילונים שלנו אני למד, שהתפתחותם הלכה בכיוון העידן הטכנולוגי, אם בימי ביאליק נהוגה הייתה ה"א הידיעה, ובמהדורה השנייה הושמטה, סימן, שהייתה בתפיסתנו הלשונית התפתחות מסוימת, ועלינו להשלים עמה. מכל מקום, כל עוד אינה פוגעת בכללי הלשון, נניח לה. לבסוף אני מציע, שנגיע כאן, מתוך הדיון הקוואיסטי על מונחי הוואולוגיה, לכלל החלטה עקרונית על ה"א הידיעה בכל צירופי הסמיכות, ואני מציע נוסח פשוט זה: בשמות עצם המורכבים מצירופי סמיכות דינו של הסומך לגבי ה"א הידיעה כדינו בלא ההרכבה.

הא' טורסיני: שאלת המילון אינה העיקר כאן. אנו קובעים כיצד משתמשים בהרצאה, במשפט, ולא כיצד כותבים במילון. הכללים עצמם, כפי שקבעה הוועדה לכל הרצאה — נדמה לי, שהם צודקים ויש לקבלם, אבל ההחלטה בידכם. אנו יודעים שמפתח הוא מין מילון. אני מבקש שנקבל הצעות אלה כמו שהן כתובות.

הא' מורג: הא' בר־נון הציע להוסיף משהו להחלטה.

הא' טורסיני: אינני יכול לסבך את ההצבעה. אם רצויה החלטה כללית, תציע הוועדה לדקדוק החלטה חדשה. עכשיו מוטב, שלא נסטה ממה שהציעה הוועדה לצורך זה.

הא' אברמסון: אם נצביע על הנוסח החדש של א2, כלום נשאר גם את הניסוח של א1 כלשונו? הרי האחד סותר את השני!

הא' בן־חיים: בדרך כלל אנו דנים על כל סעיף וסעיף, ואחר־כך אנו חוזרים ומנסחים את הכול.

[הא' טורסיני יוצא; הא' בן־חיים יו"ר.]

הא' מלמד: "שאינו מקבל ה"א הידיעה" — אני מציע במקום "סובל...".

הא' בן־חיים: הוועדה תחזור ותנסח זאת אחר כך. כיצד יובאו הדברים במילון — זה עניין לחוד. אני מבקש להביא את העניין להצבעה.

בהצבעה נתקבלה הצעת הוועדה באינ מתנגדים.

וזה לשונה:

בשמות מורכבים מצירופי סמיכות יהיה שם הפרט ללא ה"א הידיעה. "כלבים", "נחש־מים", "סלעית־קיץ". והוא הדין בבוא שם מעין זה בצירוף שם־תואר: "כלבים מצוי". שם הסוג הוא בה"א הידיעה — "כלב־הים", "נחש־המים", — כשם שאר שמות הסוג הם מיוחדים: "ה־כלב", "ה־עורב".

הא' בר־נון: אני מציע, שנחליט החלטה עקרונית, ולא רק בשביל המילון הזה.

הא' בן־חיים: כאן אנו מחליטים על הלשון בכלל.

הא' איתן: יש להסיק מסקנה לגבי המילון. הרי לשם כך הובאה השאלה למליאה. כיצד נכתוב במילון של שמות בעלי־חיים?

הא' בן־חיים: הרי אנו מדברים על דבר, שאנו מאשרים לפרסום.

הא' בר־נון: השאלה היא, מה נכתוב בכותרת.

הא' איתן: הבעיה לא הייתה בכותרת, אלא בעצם רשימת בעלי־החיים. בלאטינית בא, למשל, canis lupus, כנגדו יכתב בעברית: זאב — ולא "הזאב", גירית דבש — ולא "גירית הדבש" — לפי ההחלטה.

הא' בן־חיים: הרי הוחלט "דבש" בלי ה"א. הייתה הצבעה, וזוהי המסקנה.

הגב' גרבל: אם כן, צריך לכתוב "טורפים", ולא "הטורפים".

הא' איתן: בכותרות אחר הנסמכים משפחת—, סדרת— וכך— כגון "סדרת הטורפים"— אין בעיה.

ד. הא' מדן קורא את הצעת הוועדה בעניין צורחם של שמות שאולים מלועזית, המשמשים למעשה בלשון זכר ובלשון נקבה בערבוביה:

1. מספר שמות השאולים מלעזים שונים משמשים, למעשה, בשתי צורות, לפי השפעת לעזים שונים; הצורה האחת בסיום עיצורי ובלשון זכר, והשנייה— ה— ובלשון נקבה, למשל:

גלוקוז — גלוקוז	אנליז — אנליזה
דיאסטז — דיאסטזה	מורן — מורנה
פאראלאקס — פאראלאקסה	דיאגרם — דיאגרמה
שוקולד — שוקולדה	פונם — פונמה
מרגרין — מרגרינה	מורפם — מורפמה
דיפלום — דיפלומה	טונם — טונמה

ברשימות המונחים של ועד הלשון ושל האקדמיה יש שאתו שם בא ברשימתה של ועדה אחת בצורה האחת, וברשימתה של ועדה אחרת בצורתו האחרת, מאחר שבשעת הכנת הרשימות ובשעת הדפסתן עדיין הייתה ההלכה רופפת. הוועדה לענייני דקדוק שימושיים החליטה, שיש לקבוע את השמות מסוג זה בסיום ה— ובלשון נקבה.

הנימוקים העיקריים להחלטה זו היו, שצורה זו, בהטעמתה המלרעית כדן, משתלבת יותר יפה בתוך העברית, ועשויה יותר לגזירת צורות נוספות מן הצורות האלה.

הא' בן-חיים: אי אפשר להצביע בלי לערוך דיון.

הא' רבין: מה פירוש המלים "מסוג זה" בסוף הפסקה השלישית? האם אלה הן המלים, שבמקרה יש להן בעברית גם זכר וגם נקבה? הרי אלה הם שמות הבאים ממקורות שונים.

הא' מדן: פירושו— שמות השאולים מלעזים שונים ומתחומים שונים והמשמשים בצורות שונות. הצד השווה שבהם— שהם משמשים בלשוננו בערבוביה, משום שבלעזים השונים הם משמשים בצורות שונות. כלומר, זהו "סוג" מקרי.

הא' ייבין: בנימוק הסופי כתוב "ועשויה יותר לגזירת צורות נוספות מן הצורות האלה". האם תאמר "גלוקוזית"? והאם תאמר "דיפלומתי", שהוא עניין אחר לגמרי מאשר "דיפלומי"? ואיך נאמר "אנליזתי"? הרי התואר "אנאליטי" משמש גם בעברית. — אם כן, למה נכתב הנימוק הזה, שצורת הנקבה יפה יותר לגזירת צורות? הרי קביעה זו מחייבת אותנו!

הא' בן-חיים: אנו שואלים לעתים קרובות מלים מלעזים. הפועל או שהוא מסתגל ללשון העברית, כלומר נוצר ממנו שורש (אכלס, קטלג, טלפן), או שאינו נאחז בלשוננו כלל. השמות נאחזים בצורות שונות, לפי הלעזים שבאו מהם. ויש שנשאל השם לחוד והתואר הנגזר ממנו לחוד, והם משמשים בלשוננו כשאיילות נפרדות. כגון "פיסיקה— פיסיקאלי" (ולא "פיסיקתי"). ויש שאילות, שאנו מעברים אותן ע"י תוספות עבריות, כמו "קלאסיקן" ועוד.

בשאלה שלפנינו יש שורה של מלים, המשמשות בשתי הדרכים בלא ה"א והם זכרים, ובה"א והם נקבות. יש צורך להחליט לפחות לגבי מונחי האקדמיה, מה הדרך הרצויה. הצעת הוועדה— לנהוג בהם כשמות נקבה. מן הנימוקים הוזכר, כי התוספת ה— משלבת את המלה

השאלה בעברית שילוב קל יותר. אולי לא כל חברי הוועדה מסכימים לנימוק זה, אבל לא הוא עיקר. אין העברית בודדת בדרכה לצרף סופית משלה למלה שאולה. סוף סוף מה הטעם להוסיף **י** לכגון "קלריקלי", ליברלי" ועוד, אם לא להכניסו בסוג הדקדוק העברי, כדי שיהא קל יותר לריבוי ולנקבה?

הא' ייבין: לא ענית על שאלתי, למה באה התוספת "צורה זו... משתלבת יותר יפה בתוך העברית"?

הא' בן-חיים: ברגע שהוספת על כגון "פּוֹנֵם" — ה או כל סופית עברית, מנעת את עצמך לפחות בסוף המלה מצירוף עיצורים לא-עברי. אין ביכולתי למנוע זאת בתוכן או בראשן של מלים שאולות. אבל דומה אני, ששם צירופי עיצורים לא-רגילים בולטים פחות ומפריעים פחות; הרי עצם הטעמת מלרע מבליט את ההבדל האחרונה בורותה.

הגב' גרבל: יש לנסח את המשפט האחרון מחדש. יש צורך אחד, שלגביו מתעוררות שאלות, והוא צורך היחס **י**. את כל זה צריך לציין: "הדבר הזה אינו נוגע לשמות היחס. יש מהם שלקוחים כמות שהם משפות אחרות, למשל 'אנליטי'".

הא' מלצר: אני נגד הצורה בנקבה ובעד הצורה בזכר, ושני נימוקים יש לי לכך: האחד — הנגינה; אילו יכולנו להכריח את המדברים לומר "דיאגרמה". "דיפלומה" מלרע, היה טוב. אך הכול אומרים "דיאגרמה" ו"דיפלומה", מלעיל דווקא. על כן, במקום שיהיו אומרים בלשון נקבה ובנגינה לא דקדוקית — מוטב בזכר ובנגינה נכונה. הנימוק השני — יש קושי רב ביצירת פעלים מן השמות האלה. ועל פי רוב דרושים גם פעלים. והרי אומרים וכותבים "מדופלם", ואפשר לומר גם "לדפלם". אבל זה ייתכן ליצור רק מ"דיפלום" ולא מ"דיפלומה". מוטב אפוא לבחור בלשון זכר.

מוטב להציל מהחלטתנו הקודמת על הנגינה מלרע, שהיא בחינת הלכה ואין אומרים כן, מה שממילא לא ייאמר על פי ההחלטה הזאת.

הא' בנדויד: ביקשתי רשות להעיר על הצד המעשי שבהחלטת הוועדה, מפני שהיא כמעט החלטה גורלית. אישורה באקדמיה מחייב להוציא אותה אל הפועל מיד במוסד ממשלתי כגון שירות השידור. הגיית המלים הנכריות היא מן הבעיות החמורות ביותר בשפת השידורים, ואנו נאבקים בה בכל שעה ושעה. אין לך כל פסקה ופסקה, שאין בה מלה זרה, הגורמת קשיים בהטעמה, בהפיכת מלעיל למלרע. מה שהוועדה מציעה יש בו שתי הכרעות: א) לשוות לכל פְּוֹלִי הצורה צורה אחת, והיא לשון נקבה; ב) להטעים אותה כדין נקבה מלרע. זו החלטה עקרונית והרת תוצאות חמורות. מעתה, אם יש "רפורטאז" ו"רפורטאז" עלינו להעדיף "רפורטאז" — ובמלרע! הגם רצוי להעדיף "שאנטאז", "מסאז", "טונאז"?

הוועדה מעדיפה "אנליזה", אקספרטיזה" — הגם תעדיף: "דוויה", "סרוויה"?

הוועדה תשלול "קאפריס" ותעדיף "קאפריסה" — הגם רצוי: "קומפרומיס"?

אם לא "דיאגראם", אלא "דיאגרמה", ולא "סטינוגראם", אלא "סטינוגראמה", ולא "פאנוראם" אלא "פאנוראמה" — הגם תעדיף "קילוגראמה"?

אם יוחלט "מרגרינה" ולא "מרגרין", וכן "קנטינה" ולא "קנטיין", מפני שכך רצוי, שמא רצוי גם "ויטאמינה", בוקטינה, פנוניה, טרפנטינה, ברילאנטינה?

אם לא "גלוקוז" אלא "גלוקוקה", וכן "דיאגנוזה", פרוגנוזה" — שמא נעדיף גם "קוריוזה"?

מתהלכים בדיבורנו "אנקדוט" ו"אנקדוטה", "אפיווד" ו"אפיוודה". מעתה, אם נעדיף "אפיוודה", הרי מטעם זה עלינו להעדיף "אפילוה", דיאלוה, מונולוה"?

נוהגים כדיבור לומר "אלטרנאטיבה, אקסקוטיבה" – ואם כך רצוי כדברי הוועדה, שמא רצוי גם "קואופראטיבה, קוֹלְקְטיבה, אקטיבה, סופרלאטיבה, אקוואטיבה"?
 וכן לא "דיפלום", אלא "דיפלומה", וכן לא "אקסיום", אלא "אקסיומה" – הגם טוב להעדיף "סימפטומה"?

יש "אוטוריטט" ו"אוטוריטטה" – איזה עדיף? ואם נקבה עדיפה, מה יהא על "קווארטט, פאלצט, מנגט" – כולם רצוי להוסיף עליהן ה"א"?

זמן רב אמרו בציבור "דיִבִּידְנֵדָה, דיִבִּידְנֵדוֹת". בשנים האחרונות אנו שומעים בבאנקים יותר "דיִבִּידְנֵד, דיִבִּידְנֵדִים", אבל לדעת הוועדה נמצא, שרצוי יותר "דיִבִּידְנֵדָה". הגם "פּאָטְנֵטָה, אקביוואלנטה"?

יש "ספיראל" ו"ספיראלה", ואם נבחר "ספיראלה" מתוך אותו עיקרון, אנו עשויים להניע ל"אוריגנאלה, אינטרבאלה, קארנאבאלה, מאדריגאלה, טריבונאלה, אינטרנאצינאלה".
 יש "ציטאט" ו"ציטאטה", ואם נעדיף "ציטאטה" – למה לא "סינדיקאטה, קונקורדאטה, קונסולאטה, דיקטאטה, פרימאטה, אוטומאטה, קילוואטה, טריאומוויראטה"? על פי נימוקי הוועדה, אם ייוולדו צורות כאלה, "ישתלבו יותר יפה בתוך העברית".

הא' בן-חיים: לא דובר בוועדה על כל השמות הורים, אלא על שנים-עשר השמות המודגמים בהצעת הוועדה בלבד. והחברים מתבקשים לדון בשאלה זו.

הא' בנדיד: שמח אני, שהועמדתי על טעותי. אם כן, אין ההחלטה עקרונית, ואין הוועדה מתכוונת אלא לתריסר הדוגמות שבפרוטוקול ועוד מעטות כיוצא בהן. אך גם המעט הזה צריך עיון מרובה, אם כדאי להכריע בו לצורת הנקבה. הרי לדוגמה "קנטין/קנטינה": כשהיינו בצבא הבריטי, לא ידענו ארבע שנים אלא "קנטין" (canteen): הקנטין פתוח, הקנטין סגור – צורת זכר כמשקל "תבלין, טרקלין". שלושים אלף חיילים יהודים קראו לו כך, ולא היו בעיות. משחזרנו לארץ והוקם צה"ל, נוסד בו השק"ם: "שירות קאנטיןות ומסעדות" – ונולדה ה"קאנטינה" (ובמלעיל!). מה צורך היה בצורה הזאת, ומה טובה תצמח ממנה ללשון? רק נתארכה התיבה ונסתלף אופן ההטעמה. צורת הזכר הייתה פשוטה, קצרה, עיצורית, טעמה מלרע כדון, ואין בה כל מכשול. משעה שמסרסים את מינה לעשותה נקבה, מיד מסתרסת ההטעמה, ההברות מסתרבלות שלא לצורך, ועכשיו אין לעשרות המלים האלה תקנה. ולא עוד, אלא שהרוב אמרים "חרסינה" (מלעיל) כדוגמת "מארגארינה", ולא להפך. הצורות הנקביות הללו הורסות את חוקי ההטעמה העברית. אילו חידש המחפש "חרסין", היה הכול בא על מקומו בשלום.

שנים רבות אמרו בשידורים העבריים: "אוניברסיטה" בהטעמה אנגלית, וכן "סנאטורים", "טראקטורים". עכשיו עברו הקריינים למלרע, וכדין. כיצד? בכל אחת מן התיבות האלה יש שתי הטעמות, אחת עיקרית ואחת משנית בסירוגי הברות. לא היה קשה להחליף את הכובד של שתי ההטעמות ולעבור מקדם-מלעיל למלרע. כיוצא בזה אין שום קושי לעבור משוקולאד לשוקולאד (ובאמת כבר יש רבים אומרים במלרע גמור כדון), ושוב מפני שלמעשה לא זו ההטעמות ממקומן, רק נשתנו מעט מידות הכובד שלהן. אבל אם כהחלטת הוועדה נצטרך לומר "שוקולאדה" (ובמלרע), הרי זו עקירה דראסטית של הטעם מהברתו להברה אחרת מעיקרה. ועלינו לעשות זאת מיד בלשון השידורים יום ויום ושעה שעה. זו גזרה, שלא יוכל הציבור לעמוד בה, ואין לה כל סיכוי. גם צוות מצומצם של קריינים לא יעמוד בחידוש המיותר הזה, ואפילו נכפיל ונשלש את שכרם, לא יעלה בידנו להוציא מפיהם את המלים המוארכות האלה במלרע (שוקולאדה, מארגארינה וכיו"ב) ולהשרישן בפרסומת המסחרית ובלשון הדיבור. ודווקא צורות הזכר הן הרצויות ביותר מכל הבחינות. גם מבחינה סטטיסטית צורות

האחזקה ללשון העברית - מוגו בוכיות יוצרים

הזכר עדיין הן רוב מכריע, כפי שראינו (חוץ מסימט — יה והסימט — זרה). ואין לנו אלא לסייע לתהליך הזה ולמעט את המכשלה שבצורות הנקבה בכל מקום שאפשר. עד כמה שאני מכיר את המצב ומה שעלה בידי לשכנע את הקריינים — היה זה במלים כמו "אוניברסיטה", שבהן היו שתי הטעמות. קל להפוך אוניברסיטה לאוניברסיטה. הניתוח הזה היה קל, מפני שלא עקרנו הטעמה, אלא רק הוספנו מן המשנית לעיקרית. כאן מבקשים להעתיק לגמרי להטעמה אחרת. וזה לא יצא לפועל.

הא' בן-חיים: הובאו נוהגים שונים לפני החברים, ואנו נשאלים, מהו הנכון. יש מלים שכבר נאמרות על דרך הנקבה. כל המלים, שהובאו כאן, חלק אומרים כך וחלק אומרים אחרת.

הא' בן-נון: מאחורי ההומור של הא' בנדויד מסתתרת רצינות מרה, ולא אל הלצותיו עלינו להתייחס, כי אם אל העיקר. גם אם הדוגמות שהביא אינן משמשות בלשונו התקנית (ורק משום כך יש בהן בכדי לקנטר), הרי הן מייצגות טיפוסים של מלים, הקיימות או העתידות להתקבל בוועדות מינוח שונות. המתלבטות בכל מקרה מחדש, ועל כן עלינו לראותן כדוגמות של ממש. ועוד, צד פסיכולוגי לדבר. גם מלים לא-תקניות, כמו "קנטיין — קנטינה", יש להן השפעה רצינית על הרגלי הדיבור של בני העם, והן גוררות אחריהן, בסופו של דבר, גם מלים עבריות, כגון "רמזור — רמזורים" בפי העם, כי אין העם יודע גבולות התקן. אך מחובתנו ליצור בלם לתופעה זו ע"י שמיטת המלים האלה מלשונו, המוטעמות בניגוד לכללי הלשון. נשאלה כאן השאלה לטיבו של המושג "מסוג זה" ברשימת המלים, וניתנה תשובה. לדעתי, יש לנסח את התשובה בצורה אחרת: זהו סוג המלים הלועזיות, שהוספת הסופית — ה בהן תביא לדרכי הטעמה לא-עבריות, ובכך תשפעה רעה על דרכי הטעמה בכלל. הא' בן-חיים הצביע על השאיפה לסגל את המלים הלועזיות ללשונו ע"י סופית עברית. באמת, לפני דורות אחדים הייתה זו נטייה בולטת, כביכול, לקנות את "הגזול" בשינוי השם. מתוך כך באמת תלו את סופית הנקבה במלים רבות, שנשאלו מלשונות הגויים בלי סופית כזאת (כגון "דיפלום, פרוגרם, פרובלם"). אך כבר מזמן התרגלנו לשאול מלים בלי שום סופיות (אנו אומרים "טלפון" ועוד), ואין כל צורך בהן, בייחוד כשהן גורמות אך להחרפתה של בעיית הטעמה בלשונו. ובעיה זו היא העיקר. מצד הבעיה הזאת, על מכלול צדדיה השונים, יש לעיין בכל המלים השאלות בלשונו. ומצד זה אפשר לראות שלוש מחלקות: (1) שמות, שסופית הנקבה הכרח בהן (כגון "מוסיקה"), ושהחלט על הטעמתם מלרע; (2) שמות מסוג זה, הארוכים ביותר (כגון "אוניברסיטה, אקדמיה"), שעלינו לחדש בהם דרך מתגים כדי להקל את הטעמתם מלרע בהתאם להחלטתנו; (3) שמות, שאין הסופית הכרח בהם, ובדרך טבעית נוטה כל אדם להטעימם בהברתם השורשית האחרונה (היינו השמות "מסוג זה"), ועלינו לבטל בהם את הסופית כדי להסיר מכשול מיותר מן העם. איש לא יטעים מלרע מלים כגון "אנליזה", "שוקולדה", "מרגרינה"; אבל אין כל צורך בסופית ה"א בהן — אף ידוע לי, שלרוב אומרים וכותבים "שוקולד". אנו חסרים קו ברור של מדיניות עקיבה והגיונית בדיונינו אלה, בשל הבאת כל עניין חלקי לדיון בפני עצמו. אבל אם לא נדון במכלול בשלמותו, נעשה את החלטותינו פלסטר, ואיש לא יקבלן. אם הא' בן-חיים סבור, שאין עניין השאלות האחרונות עומד לדיון, יש לדחות את הדיון ולחדשו בצורה כללית ושלמה יותר פעם אחרת.

הא' בן-חיים: בעצם עומדות לדיון שאלות אחרות, לא שאלת "אוניברסיטה" ו"פיסיקה". אני מצטער, שלא הובן העניין. הוועדה דנה על מכלול שמות. אם אתה רוצה לדון בעניין זה — בבקשה.

הא' בן-נון: רצייתי לעמוד עוד רק על שני הנימוקים, שהובאו בהצעת הוועדה. בשום פנים לא נוכל לקבל נימוק של "יפה יותר".

הא' בן-חיים: בהצעה כתוב "משתלב יפה". ואפשר גם לחלוק על כך.

הא' בן-נון: על כל פנים אין זו אלא הרגשה סובייקטיבית. לי נראה, שהשם הקצר יותר משתלב יפה. והנימוק השני אינו טוב מן הראשון. אם בנגזרות היחס מותר לנו גם להשמיט את התי"ו, הרי זה סותר את דברי הוועדה. הלא בעיקר בנגזרות אלה אנו דנים, לשם מה נוסף את הה"א מתוך נימוק, שקל יותר לגזור מכאן, אם מותר לנו להשמיטה אחר כך? נוסף על כך — עפ"ר הנגזרות שאולות בפני עצמן (כגון "אנליטי, פאראלקטי"), וגם אם נרצה לגזור בדרכנו אנו, כלל גדול הוא, שככל שהמלה קצרה יותר, היא נוחה יותר ("פונמי" יהיה נוח יותר מ"פונמתי").

הא' סדן: העניין הנידון כבר צמח לו זקן משופע, ולא בלבד בלשוננו, שנצרכה לביטויים אלה וכאלה. בייחוד מימי תחיית דיבורה, אלא אף בלשונות אחרות, שהתחבטו כמונו, כיצד לשלב מונחים אלה, לרוב טכניים, המחודשים על פי היוונית והלטינית, לפי רוח לשון ולשון. הנה ר' בנימין, עליו השלום, היה נוהג לכתוב "פרובלם" או "פרובלים" וכן "טלגרם", ואילו הנוהג היה לכתוב "פרובלימה, טלגרמה". ולמעשה, לפי השימוש המצוי עתה, נדחקו שתי הצורות מפני מלים הגזרות מלשוננו, אם עברית אם ארמית: "בעיה, מברק". שאלת הניקוב או הזיכור אף היא לכמה לשונות עניין לענות בו, והיא מעסיקה את הטורחים על מה שנקרא כלליידיש. שניכרת בה נטייה לצד הזיכור, וכן, למשל, ראיתי בקונטרס האחרון של "ידידישע שפראך" מרחק "פראפאך" ומקרב "פראפאציע", ואף אנו נוהגים כדרך העדפה זו לאמור: לא "פרופאך" אלא פרופוציה", ועל דרך כך אנו נוהגים לומר ולכתוב "אימנציה". אבל חברנו צבי וויסלבסקי, עליו השלום, ששקד על קביעת מונחים והשכיל בהם, היה כותב בעקיבות "אימנץ". ולעניין הניקוב על דרך סיומת —ה, הרי היא דרך שגורה ומקובלת וניתן להמשיך בה גם לגבי המונחים המוצעים לפנינו, אבל אם אמנם מעיקרי נימוקיהם של המציעים הוא, כי צורה זו, בהטעמת המלרע כדיון, משתלבת יפה בתוך העברית, מותר לומר דבר פקפוק, ולא בלבד משום שחברנו מדן קרא את המונחים המוצעים שלא כדקדוק הטעמים, אלא משום שהנוהג לקרוא מלים שאולות מלועזית במלעיל הוא הרגל שנעשה טבע, ועיקרתו קשה, ונמצאת ההצעה באונסה מתקנת ומקלקלת בקנה אחד. ולעניין קושייתו של חברנו ייבין, האם נגזור על פי "גלוקוזה" תואר "גלוקוזה", ניתן להשיב, כי אין הכרח בכך. הרי אנו מדברים על "ספר קבלה" ו"טקסטים קבליים", ולא דווקא "קבלתיים", וכן "אגדה" ו"מוטיבים אגדיים", ולא דווקא "אגדתיים" וכדומה; ומורי ורבי מ"א ויון עליו השלום היה גורס על דרך כך "מפלגה" ו"יצירים מפלגיים", ולא דווקא "מפלגתיים" וכדומה, ואפשרות זו פתוחה אף למלים שאולות מלועזית. ואם לנקוט בדוגמה הכלולה ברשימה שלפנינו, הרי בין נכריע לצד "פונם", שאינו מקובל כל כך, או לצד "פונימה", המקובלת יותר, הרי בשימוש המצוי התואר הוא "פונימי", ולא "פונימתי". ונקטתי בדוגמה של מונח. שהוא לעת עתה עניין לשימוש מקצועי, ושההכרעה בו אינה חשובה כמו במונחים אחרים, ששימושם עשוי להיות עממי יותר, כמובן אם לא ייטיב עמאם הגורל, ויוכחם בתמורה וחליפה של שורש עברי, כדרך שזיכה את הטלגרם והטלגרמה, שנדחו מפני ה"מברק" וכדומה, והעם יכריע כטעמו.

הא' מדן: רצוני רק להשיב על פקפוקו של הא' סדן "שחברנו מדן קרא את המונחים המוצעים שלא כדקדוק הטעמים". בדברי הוועדה נאמר "מספר שמות... משמשים למעשה וכו'". הברך מדן קרא את המונחים כדרך שקראם, משום שרצה להדגים את הערבוביה הקיימת בשימוש למעשה.

הא' שלי: אני מסכים לדברי הא' בן-נון ומוסיף עליהם רק זאת: קל לנו כאן להחליט כרצוננו ולהשתיק כל התרגשות הלצה. אך עלינו לא לשכוח, שיש מסביבנו עם גדול, שהלצות שלו לא נשתיק, ועלינו לשאול תמיד, מה יהיה גורל החלטתנו מחר. היא תהיה גנוזה בזיכרונות האקדמיה. הבריות ידברו לשון אחרת. מדוע נגזר עלינו לרוב להחליט בהיפוך לדעת הקהל וטעמו ולהכביד עליו, כשאין הכרח חיוני בדבר מבחינת הלשון?

הא' איתן: גם כאן הכוונה לצורך מעשי מסוים בעבודת האקדמיה. במילונים, שאושרו הם עומדים להתפרסם, יש מלים מסוג זה, ואיננו יודעים, מה עלינו להדפיס להבא. לכן כדאי להצביע על תריסר מלים אלה, ותהיה לנו הוראה להסתמך עליה. נראה לי, שהחלטה עקרונית כוללת לא נוכל לקבל; אבל אפשר להחליט, מהי המגמה הכללית. ודעתי נוטה לדעת הא' בן-נון, שעד כמה שאפשר, עלינו לתת למלים את הצורה, הנוחה לקיום ההחלטה בעניין ההטעמה. יש החלטה על "מרגרין" ו"שוקולד" במונחי האפיינה. ועל "דיבידנד" במונחים דיני חברות. למה לנו לשנות? אינני אומר, ש"שוקולד" מחייב גם "דיאגרם". כלום "שוקולדה" באמת משתלבת יותר יפה ועשויה יותר לגזירת צורות, כדברי הוועדה? ואני יודע, שרבים אומרים "שוקולד". אני מציע, שנצביע על המלים האלה, כל זוג בפני עצמו, ולהבא נדע בוועדות, באיזו צורה נציע מלים לועזיות לשימוש בעברית. על-כּל־פנים באותן המלים, שאין להן כל מסורת, וגם הלעזים אינם אחידים, אנו בני חורין לבחור בצורה המקילה את קיום החלטת האקדמיה בדבר ההטעמה.

הא' מלצר: הייתי רוצה שיובהר, כי בכל פרט יש שלוש אפשרויות, ולא שתיים: "אנליז", "אנליזה" (מלרע), "אנליזה" (מלעיל).

הא' רבין: אם אנחנו הולכים לפי שיטת הוועדה. אנו תלויים במוצא העולים, או בבורות, מה נעשה, אם מחר יוסיף מישוה — למלה אחרת? דומה לי שהפתרון היחידי הוא זה: רוב המלים האלה הן בין-לאומיות. רובן שייכות לז'רגון יונייט-רומי. אחדות ממוצא לא-אירופי, ואחדות מלשונות אירופיות כגון הצרפתית. אני מציע, שנחזיר את כל הדבר לוועדה, ושנבקשה לחלק את הקבוצה המקרית לסוגים שונים של סיומות. ונקבע נוהג עברי לכל סיומת וסיומת. נוסף לכך, מלה כמו "מרגרין", שהוצאה בצרפת ב-1870 — האם נחזירנה לצורה הרומית המדומה?

הישיבה השישים ושבע

ביום השני, י' בניסן תשכ"ה, בשעות 5.50 עד 7.30 בבית האקדמיה בירושלים

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, בלאו, בן-חיים (י"ר), בן-נון, בנעט, מלמד, סדן, קוטשר, רבין, שירמן, שלי.
 החברים היועצים הגב' גרבל והאדונים זיידל, לייבל, מורג, מלצר.
 אורחים: האדונים אדלר, א' הלקין, רבינוביץ.
 חברי המזכירות: הגב' קלאר, הגב' בלהה בר, והאדונים איתן, זהרי, מדן, סומך, בנדויד.

הצטדקו על היעדרם: האדונים אירמאי, בורלא, גרינברג, הלקין, מירסקי, עגנון, פולוצקי, פרסמן, פרץ, קרוא, שבטיאל.

סדר היום: א. צורתן העברית של מלים שאולות (בסיום — ה או בלעדיו?)

ב. צורתם העברית של השמות המסתיימים -ism(us)

ג. צורות הריבוי של קצת שמות עופות
ד. אישור מונחים : כלי הרמה.

א. הא' שירמן: כשהסתכלתי ברשימה של שנים עשר השמות וחשבתי על מוצאם, ראיתי כי הבעיה כאן חמורה מאד, ואיני מוצא את פתרונה. למשל, מוֹרָן — האם אנו נהיה הראשונים, שנאמר כך? וכן "גיטר" ו"מנדולינ"? אני חושב, שיש לחשוב הרבה על כך. אינני רוצה לרפות את ידי האחרים, רק אומר, כי לא אשתתף בהצבעה, משום שאינני רואה פתרון לכך.

הא' אורבך: המלים ממוצא שונה הן, ואין פתרון אחד להן. השתוממתי על הא' רבין, שבדרך כלל אינו הולך אחר המוצא. אשר למוצא מלים זרות, נמצא שמלים רומיות הגיעו אלינו לא במישרין אלא בעקיפין. המלים, המופיעות ברשימה, הן מלים שכבר נקלטו. אין ספק. שאיננו מחדשים דבר בנוגע לעצם העניין. עלינו להכריע, מהי הצורה הנראית ביותר. אני חולק על הא' בנדויד בקשר לבעית ההטעמה. חלקתי אז על ההחלטה שנתקבלה, אבל אחרי שנתקבלה, אין היא יכולה לכבול אותנו במידה כזאת, שנגזור עלינו גזרה שלא לשאול מלים לועזיות מסוימות רק מחמת חשש של הטעמה מעלילית. ברם גם אם נבחר בצורה הראשונה, גם אז יש שיאמרו "אנליז" לפי הרוסית. ולא "אנליז". אומרים גם "שוקולד". אם כן, סמי מכאן עניין ההטעמה. הוא אינו מעלה ולא מוריד בנידון שלנו כלל, אפשר לומר, שההחלטה בדבר ההטעמה הייתה שלא במקומה וצריך לשנותה. אבל זה עניין אחר. אני בעד הצעת הוועדה "אנליזה" ולא "אנליז", וכן "פונימה, דיאגרמה, מרגרינה", כותבים ואומרים גם "שוקולדה". זהו השימוש, ואינני רואה בזה שום פגם. אם כן, אני בעד הצעת הוועדה. אם יעשו סטטיסטיקה, יראו שדרך זו היא המקובלת. אין זה אומר, שכל צורה תהיה כך. מדובר על המלים המסוימות האלה בלבד.

הא' בנעט: אני מסכים לדברי הא' רבין ורוצה להוסיף עליהם. גם מטעמים מעשיים רצוי לשמור לא רק את הצורה, אלא את המין שבלשון שהמלה לקוחה ממנה, אם זה אפשרי. למשל: אין צורך להשאיר את הה"א באותן המלים שביוונית סופן אלפא, והן לא נקבות כי אם neutra. אלה נוסות יותר לזכר מאשר לנקבה: "דיאגרם, מורפם, דיפלום"; אבל לעומת זאת במלה נקבה במקורה כדאי להשאיר את הה"א: "אנליזה" וכיו"ב.

הא' מורג: יש להבחין בין סוגים שונים של מלים, ודרוש מחקר כדי לברר, כיצד נקלטות מלים לועזיות בעברית בדורות האחרונים. נראה לי — אבל, כאמור, דרוש מחקר כדי לברר את הדבר לאשורו — שמלים לועזיות, שבשפות אירופה הן מצויות גם בצורה שסופה בתנועה וגם בצורה שסופה בעיצור נקלטו בעברית בצורת הנקבה (כגון "טלגרמה, פרובלימה"). לעומת זאת מלים שבשפות אירופה הן מצויות רק בצורה שסופה בעיצור, כך היא צורתן גם בלשוננו (כגון "טלגרף"). מאחר שבמלים לא-מעטות צורת הנקבה היא הרווחת בלשון (כגון "אנליזה, גלוקוזה, מרגרינה"), נראה לי, שיש לקבוע את הצורה הזאת כצורה התקנית. בשאלת ההטעמה יהא מקום לדון שוב בעתיד, והחלטה האקדמיה, שצורות כגון אלה הטעמתן מלרע, אינה צריכה לכבול את ידינו.

הא' בנדויד: נאמר כאן, שקביעת מין זכר לתיבה, כגון "מורג(ה)", יהיה בה חידוש גדול, שכן תיבה זו בכל הלשונות מינה נקבה; וכן "אנאליז" וכיו"ב. לדעתי אין שינוי המין הדקדוקי צריך להעסיק אותנו כלל. הנה קיבלנו מארמית מלה כגון "עובדה", החלפנו את מינה מזכר לנקבה, ובצורה זו נקלטה יפה. גם לשונות אחרות נהגות כן. הכול הולך לפי נוחות הקליטה. ואם הדבר מצריכנו לשנות את המין, נשנה אותו, ובלבד שנסייר מכשול. וכשם שקשה ביותר לקלוט מלים זרות בצורת הנקבה ובהטעמת מלרע, כך קל ביותר

לקטן בצורה הזכרית המקוצרת. אם תכריע האקדמיה כעת לצד צורת הזכר, לא יחלוף אלא שבוע ימים, וכבר נוכל לשמוע את הצורות האלה בכל גלי השידורים. כיצד? לא יהיה כאן כל נס, רק נמחק את ה"א"ים המיותרות, והקריין, שימצא לפניו כתוב "שוקולאד, מארגארין, דיאגראם, דיאגנוז", לא יעלה על דעתו להגות צורה אחרת. זו הצעה מעשית, שאפשר להגשימה חיש מהר.

הא' קוטשר: גם אני סבור, שאין להתעלם מן ההטעמה. הא' אורבך קרא והדגיש: "פונימה, גלוקזה" וכו', ולא הטעים מלרע.

הרושם שלי הוא לגבי אותן מלים מעטות, שאנו דנים בהן, שכל צורת הנקבה לא הייתה ולא נבראה בלשוננו אלא כדי לקיים את המלה הלועזית כצורתה כגון מרגרינה = Margarine בגרמנית, בהטעמתה המלעילית. לפיכך מעדיף אני את צורת הזכר. אך יש להודות, כי בעית מקום ההטעמה בריבוי בעינה עומדת. גם אם נזכר מלים אלה, איני סבור, שיהיו נוטים לומר, דרך משל, "דיאגרמים". מכל מקום: אני מעדיף את צורת הזכר, אע"פ שנעמוד בפני אותה בעיה בצורת הריבוי.

הא' בן-חיים: כחבר בוועדה מבקש אני לומר דברים אחדים: לדעתי הוועדה צודקת, וצודקים גם המתנגדים לה. יש פנים לכאן ולכאן. אני רוצה להסביר את הנימוקים להחלטת הוועדה, כיוון שהם נרמזו בלבד בהצעה המוגשת למליאה. העברית שואלת היום שמות מלשונות שונות. יש שמות מן הזכרים כאן, שעברו אלינו מלשון סלאבית, ובה הם מסתיימים -ה. ויש שמות דומים, שעברו מלשון בלא תוספת -ה. לא כל השפעה זרה מנוגדת לעברית, יש שהיא מתאימה לה. המלים המוצעות כאן עברו ללשוננו בשתי צורות, בלא -ה וב-ה: נולד אפוא הכרח להכריע בהן, מה הדרך הטובה לעברית. בנוהג בלשונות, שאינן נרתעות מלשונות הגאים, כשהן מסגלות מלים לועזיות לעצמן. האסון של העברית הוא, שאנשים רבים מאוד הם לפחות דרלשוניים, מקצתם אומרים כך ומקצתם אומרים כך, לפי הלשון השנייה. שהם מורגלים בה, וכך נוצרת ערבוביה, ועכשיו הקהל שואל מה לעשות, איך לנהוג. הצרה שלנו שאנו יודעים את הלעזים השונים ומשתדלים לקיים את השפעתם בעברית, ונרתעים מלשונות מהרגלם. השאלה החמורה היא: האם כל כללי הניקוד ניתנים לשימוש גם במלים השאולות. רבים מאוד יסרבו ל"סרס" את המלים השאולות ולהביאן בכללי הניקוד העבריים, כמו שאנו נוהגים בלשון חז"ל במלים השאולות מיוונית, במלים אכדיות במקרא, או כמו שהוגה האנגלית מלים שאולות מלשונות זרות. סברתי אני, והסכימו עמי חברים בוועדה, שאם נוסיף - במקום שאפשר ובמקום שכבר נפרץ המנהג - תוספת של סיומת עברית כגון -ה, אנו מקילים על נטיית המלה ועל גזירות ממנה. כלומר, יהא ניקוד חלק המלה שלפני הסיומת מה שיהא - ע"פ הכללים העבריים או לא על פי הכללים, הסוף שהוא קובע ביותר בעברית מוטב שישא חותם עברי. אני רואה בכך נטייה טבעית בעברית. הלא אנו מוסיפים -י לציין תארים ומביעים clerical קלריקאלי, psychic פסיכי, -ן או -ן בכגון "קומיקון, קומיקון, קלאסיקון, קלאסיקון". לי אין ספק, שתוספת -ה במלים המוצעות נוחה יותר לקליטתן בלשון, אבל אני חושב, שאין תועלת להמשיך בוויכוח. מוטב שתוסיף הוועדה לבדוק, מה למעשה נוח יותר לניקוד. על כל פנים הוועדה מודה לכל המתווכחים על שתרמו בדבריהם לליבון השאלה.

יש אפוא שלוש הצעות: (1) הצעת הוועדה

(2) הצעת הא' בן-נון

(3) הצעת הא' רבין - ואני מצטרף אליה - להחזיר את הדיון

לוועדה.

הא' איתן: הצעתי הצעה נוספת — שיוצבע על כל זוג מלים לחדר. אם התקבל הצעת הוועדה, הרי שהמליאה מבטלת החלטה קודמת שלה בנוגע למלים מסוימות כגון "שוקולד". זה עניין חמור בעיניי, ומוטב, שנעניין בכל מלה בפני עצמה ונצביע עליה.

הא' בן-נון: אין אני רואה הצדקה להצביע על כל צמד מלים, כי אין לדבר סוף. אולם לא הבנתי את הסברו של הא' בן-חיים בדבר הנימוק הדקדוקי, שעמד לנגד עיני הוועדה. על כל פנים לי נראה, שהנכון ביותר להצביע על הקומפלקס הזה כעל קומפלקס, שטמונה בו מגמה לשונית מסוימת, לפיכך עלינו לבדוק, מהי מגמתנו היעילה והמעשית ביותר ללשונו. ואין אני רואה אלא את המגמה להבטיח הטעמה נכונה בלשון הדיבור בהתאם לכללי ההטעמה בלשונו, כלומר הטעמת מלרע.

הא' בלאו: אני מציע שנצביע en bloc על המלים שהובאו כאן, וכאשר יובאו מלים אחרות, יוצבע מחדש.

הא' שירמן: יש הצעה נוספת: המלים המוצעות כולן במין זכר.

הא' מלצר: אם נחליט על צורת נקבה, יש להבהיר, כי זה מחייב הטעמה מלרע.

הא' בן-חיים: אני מביא תחילה את הצעת הוועדה להצבעה.

ה צ ב ע ה: בעד הצעת הוועדה. שיש לקבוע את השמות

בסיום — ה ובלשון נקבה — 7

נגדה — 7

נמנעו — 4.

הא' בן-חיים: ברור, שאין הכרעה.

הא' בלאו: אולי נצביע על כל מלה ומלה לחדר.

הא' בן-חיים: הצעת הוועדה לא הוכרעה. ההצעה השנייה היא — להחזיר את העניין לוועדה. אמנם השאלה קשה, ומוטב שתישקל שנית.

הא' אורבך: אם נעמיד עתה להצבעה את ההצעה לקבוע מלים אלה במין זכר, לא יישאר לוועדה מה לעשות. הוועדה לא תהא הפשית בעבודתה. לדעתי, ההצעה של הא' מלצר נפלה. על כן אני מציע, שכל העניין יוחזר לוועדה, ואז יובא לדיון מחדש.

הא' בן-חיים: ישבה ועדה ודנה ולא הניחה את דעת המליאה. כלום לא ראוי יותר לתת לוועדה, לאחר ששמעה את הוויכוחים, שתחזור ותדון בשאלה? הא' מלצר, האם אתה עומד על כך, שנצביע על הצעתך?

הא' מלצר: הרי היו גם נמנעים — אולי יצטרפו הם לדעתי.

הא' מלמד: אני מציע, שיוצבעו לפי הצעת הא' איתן. מתוך דברי הוועדה עצמה נראה, שיש פנים לכאן ולכאן, ולכן הצעתו הגיונית.

הא' בן-חיים: אולם קודמת לה הצעת הא' מלצר, שכל המלים שהובאו כאן ייקבעו כזכר.

ה צ ב ע ה: בעד הצעת הא' מלצר — 3

נגדה — 11

נמנעו — 3

ה צ ע ת ה א' מ ל צ ר נ ד ח ת ה .

הא' איתן: עכשיו אני מסלק את הצעתי, על מנת שיחזור העניין לוועדה.